

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

Максим ЖИДКО

(ім'я та прізвище)

«28» серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна психологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: С4 «Психологія»

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Світлана ЖАРІКОВА, доц. каф. 704, к. психол. н., доц.
(ім'я та прізвище, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Юрій ГУЛИЙ
(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти: Маргарита СТАРОДУБЦЕВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Загальна інформація про викладача

Жарікова Світлана Борисівна.

Посада: доцент кафедри 704.

Науковий ступінь: кандидат психологічних наук.

Вчене звання: доцент.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Загальна психологія;
- Організаційна психологія;
- Етнічна психологія.

Напрями наукових досліджень:

- Психологія здоров'я та успіху;
- Вікова психологія;
- Психологія травми;
- Практична психологія освіти;
- Психологія сім'ї;
- Дитячо-батьківські відносини.

1. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна.

Семестр в якому викладається дисципліна – 1, 2, 3.

Дисципліна обов'язкова

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість годин за навчальним планом – 405, кредитів ЄКТС – 4; 4; 5,5 / семестр, лекції - 32 години / семестр, практичні заняття – 32 години / семестр (всього аудиторних занять – 64 години / семестр), самостійна робота – 56/56/101 годин.

Види занять – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: вивчення загальних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування психіки; оволодіння методичним і

методологічним апаратом, теоретичними принципами та основними поняттями загальної психології.

Завдання дисципліни:

1. Формування знань про сучасні, зарубіжні та вітчизняні підходи до розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних процесів і явищ.
2. Розвиток умінь застосовувати теоретичні знання для аналізу поведінки, діяльності та вчинків людини у практичних ситуаціях.
3. Формування здатності до навчання, самостійного засвоєння нової інформації та критичного мислення.
4. Удосконалення навичок оперування категоріально-понятійним апаратом загальної психології.

Компетентності, що формуються:

Загальні компетентності:

- Здатність до навчання, саморозвитку та самовдосконалення.
- Відповідальне ставлення до етичних норм професійної діяльності.

Фахові (предметні) компетентності:

- Здатність розуміти закономірності розвитку і функціонування психічних явищ.
- Здатність до аналізу природи людської поведінки, діяльності та вчинків.
- Вміння застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності.

Очікувані результати навчання:

Знання:

- Закономірності та особливості розвитку й функціонування психічних явищ у контексті професійної діяльності.
- Структура та специфіка психологічного знання в межах загальної психології.
- Види й напрями сучасної психології.
- Принципи організації навчального процесу в психології.

Уміння:

- Розкривати зміст основних понять і категорій загальної психології.
- Вирішувати психологічні задачі та проблеми, аргументувати прийняті рішення.
- Демонструвати відповідальність у професійному самовдосконаленні та навчанні.
- Застосовувати знання про специфіку діяльності психолога у практичній роботі.

Уявлення про:

- Основні напрями професійної діяльності психолога.
- Професійно-етичні норми в діяльності психолога.

- Права та обов'язки психолога у різних сферах і на різних етапах професійної діяльності.

1. **Пререквізити:** Філософія, Вступ до спеціальності (Основи психології / Вступ до психології), Логіка / Критичне мислення, Біологічні основи поведінки / Анатомія та фізіологія ЦНС.

1. **Кореквізити:** Методика та організація психологічного дослідження, Статистика у психології / Математичні методи в психології, Історія психології.

1. **Постреквізити:** Вікова психологія / Психологія розвитку, Психологія особистості, Психодіагностика, Соціальна психологія, Психологія діяльності, Психологічне консультування / Психотерапія.

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. Психологія як наука про психіку та психічні явища

Тема 1. Психологія як наука: поява, розвиток, сучасний стан

Життєва та наукова психологія. Методи наукової психології. Проблема предмета психології. Психологія як наука про душу. Психологія як наука про свідомість. Загальна характеристика методу інтроспекції. Психологія як наука про поведінку. Психологія як наука про психіку і психічні явища. Етапи становлення психології в Україні. Українські психологічні школи.

Місце психології в серед інших наук. Психологія як природнича та гуманітарна наукова дисципліна. Місце психології серед наук про людину. Психологія і філософія. Психологія й історія. Психологія і соціологія. Психологія і педагогіка. Психологія і медицина. Галузі психології. Значення загальної психології. Роль математичних знань у психології. Специфіка науково-психологічного знання.

Загальні відомості про нервову систему. Роль центральної нервової системи в протіканні нервово-психічних процесів. Мозок, психіка й поведінка людини. Значення кори головного мозку в регуляції поведінки людини. Поля Бродмана. Первинні, вторинні і третинні зони кори головного мозку. Функціональна асиметрія мозку. Функції лобових долей. Мозок і свідомість. Проблема психофізичного паралелізму. Поняття про рефлекс.

Генетичні корені психології. Проблема біологічного і соціального в психології. Біологізаторський і соціологізаторський підходи. Теорія Геккеля-Мюллера. Закон рекапітуляції. Біхевіористський підхід. Теорія конвергенції двох факторів. Багатовимірність людської психіки. Трансперсональна психологія: С. Гроф.

Взаємозв'язок психічних і соматичних процесів. "Переднаукові" уявлення. Антропологічні теорії: У. Шелдон, Е. Кречмер. З. Фрейд про зв'язок психічного і тілесного. Концепція А. Адлера. Поняття компенсації і гіперкомпенсації. Тілесноорієнтований підхід: В. Райх. О. Лоуен. Стрес і його

вплив на фізичний стан людини. Дистрес. Поняття про психосоматичні розлади.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 2. Витоки й етапи розвитку психіки

Визначення психіки. Гіпотеза про виникнення чутливості як першої форми психічного відбиття. Еволюційний підхід до аналізу психіки тварин. Подразливість і чутливість. Адаптивне значення психіки. Спосіб життя й особливості психічної організації тварини.

Стадії і рівні розвитку психіки і поведінки тварин. Становлення нижчих форм поведінки та сенсорної психіки. Інстинктивна поведінка і її характеристика. Внутрішні і зовнішні фактори інстинктивної поведінки. Загальне уявлення про ключові подразники. Розвиток індивідуально-мінливої поведінки і перцептивної психіки в тварин. Навички і процес навчання. Проблема інтелектуальної поведінки тварин. Теорії розумної поведінки тварин: інстинктивистський підхід, теорія Йеркса, теорія Келера, теорія Бюлера, біхевіористський підхід, теорії вітчизняної психології. Функціональна схема Анохіна. «Ручне» мислення.

Порівняння психіки людини і тварин – основні відмінності. Поняття про вищі психічні функції. Системна організація вищих психічних функцій. Суспільний характер діяльності людини. Знаряддя праці.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 3. Свідомість

Проблема виникнення свідомості. Роль спільної трудової діяльності людей у розвитку свідомості. Етапи розвитку і структура свідомості. Напрями розвитку свідомості. Властивості свідомості: активність, ясність, обсяг, безперервність. Особливі стани свідомості. Язик, свідомість і мова. Способи комунікації у тварин. Можливості оволодіння знаковою мовою у вищих приматів. Перша і друга сигнальні системи. Функції мови. Мова як «знаряддя знарядь». Культурно-історичний підхід. Відмінності мови та язика.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 4. Проблема несвідомого в психології

Роль несвідомого в психічному житті людини. Розвиток уявлень про несвідоме. Флюїдизм Месмера. Психоаналіз З. Фрейда: виникнення і

розвиток. Структура несвідомого в психоаналізі. Лібідо. Цензура. Еволюція уявлень про структуру несвідомого. Двокомпонентна структура несвідомого. Трикомпонентна структура несвідомого. Етапи розвитку дитячої сексуальності. Ерос і Танатос. Уявлення про колективне несвідоме К.-Г. Юнга.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Змістовний модуль 2. Психологія відчуттів, сприйняття, уваги

Тема 5. Відчуття

Психологія пізнавальних процесів. Свідоме відбиття навколишнього світу як основа процесу пізнання. Єдність пізнавальної і мотиваційної сфер (інтелекту й афекту). Пізнання і пізнавальні процеси. Загальна характеристика пізнавальної сфери людини. Специфічні пізнавальні процеси, їхні рівні: почуттєвий (відчуття, сприйняття) і раціональний (мислення). Неспецифічні пізнавальні процеси: увага, пам'ять, уява. Цілісність системи пізнання і проблема виділення окремих пізнавальних процесів. Загальне уявлення про «образ світу».

Загальне уявлення про відчуття. Відчуття як базовий пізнавальний процес. Двоїста природа відчуттів людини. Поняття про сенсорні рецептори. Сенсорні стимули. Проксимальні і дистальні стимули. Можливості класифікації відчуттів. Класифікація по модальності. Систематична (анатомічна) класифікація відчуттів. Генетична класифікація відчуттів. Протопатична і епікритична чутливість.

Основні характеристики і властивості відчуттів. Якість відчуттів. Зорові відчуття. Тактильні відчуття. Слухові відчуття. Специфіка слухових відчуттів людини. Відчуття смаку і запаху. Пропріоцептивні відчуття. Зв'язок відчуттів і емоційної сфери. Психофізичний вплив кольору, звуку, запаху. Сила відчуття. Больові відчуття. Тривалість відчуттів. Просторова локалізація відчуттів. Пороги відчуття. Взаємодія відчуттів і сенсорна адаптація. «Шкірний зір». Чутливість. Субсенсорний діапазон. Закон Бугера-Вебера. Закон Вебера-Фехнера. Критика Стівенсом постулату Фехнера. Закон Стівенса. Основні положення теорії виявлення сигналів.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 6. Сприйняття

Загальне визначення сприйняття. Основні властивості образів сприйняття: реальність, предметність, константність, означеність, структурність, полімодальність, анізотропність, історичність, біполярність. Види образних явищ. Перцептивний образ. Специфіка перцептивного образу. Двоїста природа перцептивного образу.

Суб'єктно-орієнтований підхід до вивчення сприйняття. Теорія Г. Гельмгольца. Первинний образ, образ в уявленні, образ сприйняття (перцептивний образ). Роль несвідомих умовиводів у формуванні перцептивного образу. Теорія Дж. Брунера. Сприйняття як процес категоризації. Поняття «готовності категорії». Властивості й механізми сприйняття. Цінності й потреби як організуючі фактори сприйняття. Експерименти Дж. Брунера і Л. Гудмен. Теорія сприйняття У. Найссера. Когнітивна схема і перцептивний цикл. Сприйняття словесно-логічної й образної інформації. Ейдети́зм.

Об'єктно-орієнтований підхід до вивчення сприйняття. Структуралістська теорія сприйняття. Метод аналітичної інтроспекції. Відчуття як одиниця перцептивного образу. Гіпотеза сумаччя відчуттів. Гештальттеорія сприйняття. Сприйняття як процес динамічної перцептивної організації елементів. Поняття про зорове поле. Закони сил у зоровому полі. Фігура і фон. Властивості фігури і фону. Закони утворення фігури. Принцип ізоморфізму. Екологічна теорія зорового сприйняття Д. Гібсона. Поняття світлового потоку і його інваріантних структур.

Проблема уродженого і набутого в сприйнятті. Дані експериментальних досліджень сприйняття константності, тривимірності, глибини. Роль рухової активності в розвитку відчуттів і сприйняття. Поняття про перцептивні дії. Пошукові і настановні рухи. Властивості перцептивних дій. Етапи формування перцептивних дій. Теорії перцептивного навчання. Теорія збагачення (Тітченер). Теорія специфічності (Гібсон). Експериментальні дослідження.

Константність сприйняття. Процедура виміру. Коефіцієнт константності. Константність видимого розміру і видимої форми. Контекстно-ядерна теорія. Теорія перцептивних рівнянь. Кімната Еймса. Експериментальні докази інваріантних відносин у сприйнятті.

Механізми стереозору. Окуломоторні ознаки сприйняття далькості і глибини: акомодация, триангуляція і диспаратність. Образотворчі ознаки сприйняття далькості і глибини: перспектива, тіні, розмір, накладення/перекриття, градієнт щільності текстури. Трансформаційні ознаки сприйняття далькості і глибини, паралакс.

Сприйняття руху. Ознаки сприйняття реального руху. Поняття зорової кінестезії. Ілюзії сприйняття руху: аутокінетичний феномен, коливання навколишнього світу, ефект водоспаду; інерція зору; фі-феномен; індукований рух. Теорії сприйняття стабільності видимого світу. Аферентна теорія Шерінгтона. Аферентна теорія Гельмгольца. Сприйняття часу.

Види оптичних викривлень. Дослідження перцептивної адаптації до інвертованого зору. Стереоскоп, іконоскоп і псевдоскоп. Результати досліджень псевдоскопічного сприйняття. Правило правдоподібності. Стадії адаптації. Ілюзії сприйняття. Кроскультурні дослідження сприйняття. Патології сприйняття.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

- *Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.*

Модуль 2.

Змістовний модуль 3. Психологія пам'яті, уяви, мислення і мови.

Тема 7. Увага

Загальні уявлення про увагу. Увага як фундаментальна властивість свідомості і діяльності. Явища, ефекти і критерії наявності уваги. Вибірковість свідомості і вибору діяльності. Критерії уваги. Походи до вивчення уваги. Увага як самостійний пізнавальний процес. Увага як динамічна характеристика психічної діяльності. Теорія Рібо. Принцип домінант.

Основні властивості уваги. «Сила» уваги. Обсяг уваги. Стійкість уваги. Фокус уваги. Концентрація уваги. Розподіл уваги. Переключення уваги. Відволікаємість уваги. Неуважність.

Класифікації і види уваги. Класифікація за змістом діяльності і матеріалу (перцептивна, сенсорна, моторна, розумова увага). Класифікація Тітченера. Первинна, вторинна, третинна увага. Класифікація Джеймса. Класифікація Добриніна. Активна і пасивна увага. Мимовільне, довільне і постдовільна увага. Класифікація за наявністю мети. Опосередкована і безпосередня увага. Зв'язок уваги і мотивації.

Теорії уваги. Увага і психологія свідомості. Структурна метафора свідомості Вундта. Увага як стан свідомості (Тітченер). Функціональна метафора Джеймса. Культурно-історичний підхід. Експериментально-генетичний метод дослідження уваги. Увага в рамках теорії поетапного формування розумових дій (Гальперін). Увага як установка. Увага і поведіння. Увага в рамках психоаналізу. Теорії уваги в когнітивній психології. Увага як селекція. Теорія Нормана і Дойча. Теорія Трейсмана. Увага як розумове зусилля. Теорія психічного зусилля Канемана. Закон Йорка-Додсона. Закони розподілу ресурсів психічної енергії. Увага як перцептивна дія (Найссер).

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- *Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.*

- *Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.*

Тема 8. Пам'ять

Загальна характеристика пам'яті й уваги: їх взаємозв'язок і значення в життєдіяльності людини. Підходи до вивчення пам'яті. Метафори пам'яті. Визначення пам'яті. Основні процеси, структури, змісти і зв'язки пам'яті. Основні факти і закономірності пам'яті. Основні класи явищ пам'яті. Порівняльна характеристика класифікацій пам'яті. Види, рівні і типи пам'яті. Модальності і рівні пам'яті. Закон Блонського-Рібо. Етапи формування пам'яті. Класифікація за наявністю мнемічної мети: довільне/мимовільне запам'ятовування. Закономірності мимовільної пам'яті. Експерименти

Зінченка. Класифікація за наявністю мнемічних засобів: опосередковане/безпосереднє запам'ятовування. Вплив свідомості матеріалу на запам'ятовування. Вплив подібності, різнорідності матеріалу на запам'ятовування. Вплив матеріалу на характер запам'ятовування. Прогресивне і регресивне гальмування. Проективна та ретроактивна інтерференція. Ефект фон Ресторф.

Класифікація за часом збереження інформації: ультракороточасна, короточасна, довгострокова пам'ять. Характеристика сенсорної пам'яті. Основні методи і результати її дослідження. Іконічна пам'ять. Експеримент Сперлінга. Ехоічна пам'ять. Характеристика короточасної пам'яті. Основні методи і результати її дослідження. Контрольовані процеси в короточасній пам'яті: повторення, структурування, їхньої функції. Експеримент М. Петерсон і Л. Петерсон. Забування в короточасній пам'яті. Експеримент Стернберга. Експерименти Познера в порівнянні букв. Проміжна й оперативна пам'ять. Характеристика, структура і види довгострокової пам'яті. Експерименти на вільне пригадування. Позиційні ефекти і їхнє пояснення. Структура довгострокової пам'яті. Феномен пригадування родової приналежності: експерименти Брауна і Мак-Нейл. Уявлення про семантичну й епізодичну пам'ять. Образи пам'яті: характеристика, методи і результати досліджень. Первинна і вторинна пам'ять. Субпроцеси пам'яті. Характеристика систем пам'яті. Проблема і модель подвійності пам'яті. Етапи переробки інформації.

Теорії пам'яті. Асоціанізм Еббінгауза. Закони встановлення асоціацій. Проблема забування в асоціанізмі. Методи дослідження запам'ятовування і забування. Правило Йотса. Критика асоціанізму.

Поведінковий підхід. Рефлекторна основа пам'яті.

Когнітивний підхід до дослідження пам'яті. Основні положення, альтернативи, поняття і методи. Структурні теорії і теорії рівнів переробки. Структурна теорія Норман. Структура пам'яті: умови ефективності відтворення. Семантичні мережі, семантичні схеми й уявні образи. Проблема забування в теорії Норман. Теорія множинності Аткінсона і Шифріна. Закони Стернберга. Синдром Мілнера. Критика структурних теорій. Трикомпонентна теорія пам'яті.

Теорія соціальної природи людського запам'ятовування. Характеристика підходу, основні методи і результати досліджень. Соціальна сутність і функції пам'яті. Характеристика видів пам'яті за Жане.

Пам'ять і мотивація. Психоаналітичний підхід. Теорія поля К. Левіна. Квазіпотреби і наміри. Ефект Зейгарник. Причини забування. Дослідження впливу мотивації в рамках теорії діяльності.

Л. С. Виготський про пам'ять і її розвиток: роль штучних засобів. Характеристика підходу А. Н. Леонтьєва. Пам'ять і діяльність. Залежність запам'ятовування матеріалу від його місця в структурі діяльності за І. П. Зінченком.

Проблема формування навичок і умінь. Біхевіористське розуміння ролі пам'яті. Формування рухової навички за Берштейном. Фактор активності.

Навчення за Норман. Навчення і набута майстерність. Властивості навичок і умінь. Способи навчення: нарощування (аккреція) створення структур, настроювання. Навчення і розуміння.

Патології й аномалії пам'яті. Феноменальна пам'ять. Способи розвитку пам'яті. Мнемотехніка.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 9. Уява

Загальна характеристика уяви і його роль у психічній діяльності. Уява як процес переробки представлень. Фізіологічна основа уяви. Механізми процесу уяви.

Види уяви. Репродуктивна і творча уява. Мрія. Довільна і мимовільна уява. Просторова уява. Активна і пасивна уява. Сновидіння. Етапи і механізми переробки представлень в уявлювані образи. Аналіз, абстрагування і синтез в уяві. Аглотинація. Схематизація. Акцентування. Гіперболізація.

Індивідуальні особливості уяви. Уява й особливості розумової діяльності людини. Вплив уяви на психофізіологічний стан індивіда. Характеристика ступеня розвитку уяви. Основні типи уяви. Етапи розвитку уяви. Способи розвитку уяви.

Уява і творчість. Проблема творчості в психології. Значення уяви для творчості. Концепція

Т. Рібо. Етапи творчого процесу (Г. Уоллес). Рівні творчих задач (Г. Альтшуллер).

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 10. Мислення і мова

Природа мислення. Основні характеристики мислення як вищої психічної функції. Фізіологічна основа мислення. Мислення в ряді інших пізнавальних процесів. Мислення й асоціативний плин пізнавальних процесів (А. Смірнов). Особливості протікання мислення. Взаємозв'язок мислення і мови. Внутрішня і зовнішня мова (Л. С. Виготський). Можливості класифікації мислення. Класифікація за формою: наочно-дійове, наочно-образне, абстрактно-логічне. Класифікація по характері: теоретичне і практичне мислення. Класифікація за рівнем розгорнення: дискурсивна, інтуїтивне, Класифікація за рівнем новизни: репродуктивне, евристичне, креативне.

Основні форми мислення. Поняття. Загальні й одиничні поняття. Процеси засвоєння понять. Усвідомлення і розуміння. Особливості розуміння. Судження. Умовивід.

Основні види розумових операцій. Порівняння. Опосередковане і безпосереднє порівняння. Помилки порівняння. Умовивід за аналогією. Аналіз і синтез. Зв'язок з іншими розумовими операціями. Абстрагування. Особливості засвоєння абстрактних понять. Узагальнення. Конкретизація. Індукція і дедукція

Мислення й інтелект. Поняття інтелекту. Структура інтелектуальних здібностей. Роль спадковості і середовища у формуванні інтелекту. Інтелект і поведінка людини. Проблема інтелекту у вітчизняній психології. Проблема інтелекту в гештальтпсихології. Вимір інтелекту. Тести інтелекту. Поняття розумового віку і коефіцієнта інтелекту. Інтелект і креативність. Творче мислення. Умови творчого мислення. Характеристики творчого мислення (Дж. Гілфорд). Розвиток творчого мислення (Г. Ліндсей, К. Халл, Р. Томпсон).

Проблема розвитку мислення. Періодизація етапів розвитку мислення. Наочно-дійове мислення. Наочно-образне мислення. Абстрактно-логічне мислення. Філо- і онтогенетичний підходи до проблеми розвитку мислення. Теорія розвитку інтелекту Ж. Піаже. Сенсомоторний інтелект. Операційне мислення. Стадія конкретних операцій. Стадія формальних операцій. Теорія поетапного формування розумових операцій П. Гальперіна. Інформаційна теорія.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Змістовний модуль 4. Психологія емоційно-вольових процесів

Тема 11. Емоційна сфера особистості

Загальна характеристика психології емоцій. Основні проблеми психології емоцій.

Специфіка психологічного відображення в емоціях. Співвідношення емоцій і процесів пізнання. Предметність емоцій. Емоції і процеси мотивації. Емоції як внутрішній регулятор діяльності.

Види емоційних проявів. Можливі підстави класифікації емоцій. Поняття емоції, афекту, настрою, пристрасті, переживання. Емоційний тон відчуттів, його пристосувальне значення. Ситуативні емоції як регулятор діяльності. Емоції успіху-неуспіху. Проблема вищих емоцій — почуттів.

Емоції як процес і як стан. Види емоційних станів. Афекти, їх біологічне значення. Нормальний і патологічний афект. Стрес, тривожність, фрустрація. Характеристика стану фрустрації і реакцій на нього. Емоції й особистість. Тривога як емоційний стан і як властивість особистості. Уявлення про базову тривогу. Поняття емпатії. Види емпатії.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 12. Експериментальні дослідження та теорії емоцій

Функції емоцій: підходи і теорії. Мотиваційні функції емоцій: оцінка, спонування, стереотипного дозволу ситуації, організації/дезорганізації, активації, регуляції. Вплив емоційної активації на продуктивність і якість діяльності. Поняття оптимуму емоційної активації. Закон Йоркса-Додсона. Когнітивні функції емоцій: евристична, передбачувальна, слідоутворення, синтезу. Експресивна функція емоцій. Умови виникнення емоційного процесу. Дані експериментальних досліджень і теоретичні уявлення про виникнення емоцій: теорії Джеймса-Ланге, Кеннона-Барда. Обумовленість емоцій потребами і ситуацією.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 13. Воля та саморегуляція особистості

Різні підходи до розуміння і дослідження волі. Функції волі в різних підходах. Поняття волі, вольової дії і вольової регуляції. Співвідношення вольової і довільної регуляції. Психологічні механізми вольової регуляції. Вольове зусилля як механізм вольової регуляції. Розвиток вольової регуляції в онтогенезі. Вольові властивості особистості, структура вольових якостей. Виховання і самовиховання волі.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Модуль 3.

Змістовий модуль 5. Мотиваційна сфера особистості. Діяльнісний підхід у психології. Психофізіологічна проблема

Тема 14. Потреби, мотиви і мотивація

Основні проблеми і поняття психології мотивації. Потреба як основа процесів мотивації. Загальна організація мотиваційної сфери особистості. Проблема класифікації мотивів.

Співвідношення біологічного і соціального рівнів мотивації. Специфіка мотиваційної сфери людини. Соціальна детермінованість та опосередкованість інтелектом мотивації людини. Виховання як умова мотиваційного розвитку людини.

Види потреб і загальні принципи функціонування мотивів: задоволення-невдоволення, редукції напруги, посилення напруги, підтримки оптимуму активації. Проблема базових потреб людини. Рішення цієї проблеми в різних школах і напрямках психології. Види базових потреб. Біологічне і соціальне в розвитку мотивації людини. Ієрархічна структура потреб А. Маслоу.

Типологія мотивів теорії діяльності: актуальні і потенційні мотиви, предметні і функціональні, смисло-утворюючі, мотиви-стимули. Цінності,

інтереси, норми як мотиваційні утворення. Постійна мотивація. Ситуативна мотивація. Квazіпотреби. Ситуативна мотивація і процеси пізнання. Ефект Зейгарник. Рівень домагань і мотивація досягнення.

Зовнішня і внутрішня мотивація. Проблема усвідомлюваності мотивів, шляхи їх усвідомлення. Локус контролю і теорія мотивації К. Хекхаузена.

Мотивація і пізнавальна сфера особистості. Основні характеристики когнітивного підходу до опису структури особистості. Когнітивний контроль і когнітивні стилі: полізалежність, імпульсивність, гнучкість. Загальне представлення про когнітивну складність.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 15. Психологічна теорія діяльності. Схема діяльності Леонтьєва О. М.

Принцип активності в психології і фізіології. Категорія діяльності в психології. Принцип єдності свідомості і діяльності. Структура індивідуальної діяльності людини. Мотив, мета і задача в структурі діяльності. Діяльність, активність, поведінка. Операціональний і мотиваційний плани аналізу діяльності. Основні види діяльності людини. Класифікація потреб і мотивів. Основні механізми регуляції дій і операцій. Автоматизовані дії, їх виникнення і формування. Навички.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 16. Психофізіологічна проблема

Визначення проблеми: принципи психофізичної взаємодії та психофізичного паралелізму. Одиниці аналізу закономірності психологічної науки.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Змістовний модуль 6. Проблема самосвідомості особистості. Темперамент і характер. Основи психології особистості. Здібності й задатки

Тема 17. Проблема самосвідомості особистості

Самосвідомість та її місце в психічній організації людини. Рівні розвитку самосвідомості. Самосвідомість та образ Я. Структура образу Я: емоційний та пізнавальний аспекти. Поняття Я-концепції: усвідомлення власних психічних властивостей як наслідок порівняння з іншими людьми.

Рефлексія та внутрішній діалог як передумова формування самосвідомості. Ідеальне та реальне Я. Самооцінка та рівень домагань як елемент структури особистості. Умови та шляхи самоактуалізації особистості. Особистісне зростання. Проблема самоактуалізації.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 18. Визначення та співвідношення понять темпераменту та характеру

Визначення темпераменту. Гуморальні теорії темпераменту. Нейродинамічний підхід до дослідження темпераменту. Основні властивості нервової системи (сила, рухливість, урівноваженість) і типи вищої нервової діяльності. Проблема співвіднесення властивостей нервової системи і типів темпераменту. Загальна характеристика властивостей темпераменту: ергічність, темп, пластичність, емоційність. Роль темпераменту в діяльності. Поняття індивідуального стилю діяльності

Основні проблеми психології характеру. Визначення характеру. Співвідношення темпераменту і характеру. Характер як система відносин людини до світу, інших людей, самого себе. Риси характеру. Структура характеру. Захисні функції характеру. Характер як індивідуальний життєвий стиль особистості.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 19. Здібності й задатки

Поняття здібностей у психології. Визначення здібностей. Здібності як уроджена і набута риса. Проблема спадкування і розвитку здібностей. Здібності як продукт взаємодії генетичних чинників та факторів середовища. Задатки як органічні передумови здібностей. Структура здібностей. Загальні і спеціальні здібності. Загальне уявлення про сензитивні періоди в розвитку здібностей. Здібності й обдарованість.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

Тема 20. Основи психології особистості.

Основні аспекти проблеми особистості в психології. Основні проблеми диференційно-психологічного опису особистості (здібності, темперамент, характер, індивідуальний стиль діяльності, статевікові властивості, типології структура індивідуальності.). Мотиваційно-динамічний підхід.

Особистість як система мотивів. Психоаналітичні теорії особистості. Особистість у гуманістичному підході. Особистість і діяльність. Проблема вивчення мотиваційних факторів особистості (емоції, воля, потреби, мотиви, структура і формування особистості). Соціально-психологічна модель. Особистість у системі соціальних відносин. Когнітивний підхід. Особистість і пізнання. Основні характеристики когнітивного підходу (проблема ситуативної мотивації, рівень домагань, мотивація досягнення, самопізнання, самооцінка, особистісний зріст).

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

- Опрацювання матеріалу лекцій. Формування питань до викладача.

4. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

5. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

6. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...4	1	0...4
Робота на семінарських заняттях	5...10	2	10...20
Модульний контроль	20...25	1	20...25
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...3	2	0...6
Робота на семінарських заняттях	5...10	2	10...20
Модульний контроль	20...25	1	20...25
Усього за 1 семестр			0 ... 100

Змістовний модуль 3			
Робота на лекціях	0...4	1	0...4
Робота на семінарських заняттях	5...10	2	10...20
Модульний контроль	20...25	1	20...25
Змістовний модуль 4			
Робота на лекціях	0...4	1	0...4
Робота на семінарських заняттях	5...10	2	10...20
Модульний контроль	20...25	1	20...25
Усього за 2 семестр			0 ... 100
Змістовний модуль 5			
Робота на лекціях	0..1	8	0..8
Робота на семінарських заняттях	0..3	8	0..24
Модульний контроль	0..12	1	0..12
Змістовний модуль 6			
Робота на лекціях	0..1	8	0..8
Робота на семінарських заняттях	0..3	8	0..24
Модульний контроль	0..14	1	0..14
Усього за 3 семестр	0 ... 100		

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту/заліку складається із трьох запитань, наприклад:

1. Психологія пізнавальних процесів. Загальна характеристика пізнавальної сфери людини.

2. Основні форми мислення.

3. Визначте, які операції мислення будуть виконувати учні в наступній ситуації. Поясніть свою відповідь. *П'ятеро учнів виконують одну вправу. Учитель дає завдання класу: вибрати краще виконання вправи.*

Максимальна кількість балів за перше та друге запитання – 30, за третє – 40.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- уявлення про походження психіки;
- загальна характеристика стадій та рівнів еволюційного розвитку психіки;

- основні напрямки сучасної психології;
- особливості функціонування психічних процесів, станів та характеристики психічних властивостей особистості;
- характеристика когнітивних та емоційно-вольових процесів;
- основні теорії особистості у сучасній науці;
- закономірності функціонування особистості у групі;
- основні категорії психологічних знань;
- індивідуально-психічні характеристики особистості.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- вміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;
- оволодіння знаннями про структурні компоненти психіки та їх взаємозв'язок;
- навички пояснення і використання в практичній діяльності особливостей перебігу психічних процесів, функціонування психічних станів та прояву психічних властивостей;
- вміння свідомого самоконтролю та саморегуляції власних психічних станів та поведінки;
- орієнтир у різноманітних теоріях, критичний аналіз різних підходів до основних психологічних категорій, врахування отриманих знань в практичній діяльності;
- вміння визначати основні властивості особистості, психологічні механізми детермінації її поведінки, враховуючи індивідуальність, неповторність, внутрішній потенціал.

7.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Знати понятійний апарат загальної психології. Виконувати та захищати всі домашні завдання протягом семестру. Вміти самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

Добре (75 - 89). Чітко знати понятійний апарат загальної психології. Демонструвати вміння виконувати та захищати всі домашні завдання в обумовлений викладачем строк. Вміти на достатньо обізнаному рівні приймати участь у дискусії під час семінарського заняття. Вміти презентувати доповідь з обраної теми.

Відмінно (90 - 100). Повно знати основний та додатковий матеріал. Знати усі теми. Уміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел. Досконально знати усі передбачені робочою програмою теорії та концепції. Безпомилково виконувати та захищати всі домашні завдання в обумовлений викладачем строк, з докладним обґрунтуванням своїх висновків.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

8. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

9. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/enrol/index.php?id=3850>

10. Рекомендована література

Базова

1. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Видання друге, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 222 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Волинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Либідь, 2005. – С. 101 –118.
3. Носенко В. М. Вступ до спеціальності "Психологія": Навчальний посібник. / В. М. Носенко. – Х.: НУЦЗУ, 2011. – С. 7 - 13.
4. Павелків Р. В. Загальна психологія. Підручник. – К.: Кондор, 2013. – 576 с.

Допоміжна

1. Максименко С. Д. Психологія особистості: парадигма життєтворення /С. Д. Максименко // Психологія і суспільство. - 2006. - №4. - С. 8-52
2. Психологія : короткий навч. словник: терміни і поняття: гриф МОН України; Ю. Г. Шадських, В. М. Піча. - Львів: Магнолія 2006, 2008. – 276 с.
3. Основи практичної психології / В. Панок, Н. Чепелева, Т. Титаренко. – К.: Либідь, 2001 .- 534 с.
4. Психологія. Підручник для студентів ВНЗ. / [За ред. Ю. Л. Трофімова]. – К.: Либідь, 2000 – С. 12-15, 50-53.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посіб. / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко; МАУП. – К. МАУП, 2000. – 256 с.
6. Максименко С. Д., Ільїна Т. Б. До проблеми розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики сучасного психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. - № 1. – С. 2 - 6.

11. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету - http://library.khai.edu/library/page_lib.php
2. Електронна адреса кафедри психології - khai.psyho@gmail.com
3. Національна бібліотека ім. В. І. Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua/e-resources/>